

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, dnia 15 maja 2014 r.

BPK.519.89.2014

Pan

Marek Biernacki

Minister Sprawiedliwości

Badane w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich sprawy ujawniły problem dotyczący działalności podmiotów (w tym: organów władzy publicznej) upoważnionych do, najogólniej rzecz ujmując, sprawowania pieczy nad zwłokami i szczątkami ludzkimi.

W praktyce działalności tych podmiotów mają miejsce sytuacje bulwersujące opinię publiczną: wtedy mianowicie, gdy podmiot świadczący usługę ratownictwa medycznego (np. załoga pogotowia ratunkowego) stwierdza zgon osoby, do której podmiot ten został wezwany, i z tego względu pozostawia zwłoki na miejscu ich znalezienia, wskazując (skądinąd trafnie), że zgodnie z dyspozycją art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jedn. Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 ze zm.) zwłoki osób zmarłych lub zabitych w miejscach publicznych przewozi się przed ich pochowaniem, na wniosek właściwego organu, do zakładu medycyny sądowej, a w razie jego braku na obszarze powiatu - do najbliższego szpitala mającego prosektorium, celem ustalenia przyczyny zgonu, przy czym organizowanie tego przewozu należy do zadań powiatu. W konsekwencji zdarzają się sytuacje, gdy zwłoki pozostają w miejscu publicznym przez kilka godzin - do czasu przybycia (zazwyczaj) prywatnego przedsiębiorstwa, któremu powiat

obowiązki wynikające z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych powierzył. Tak zdarzyło się w jednej ze spraw (RPO-735809-XVIII/13/MP), która miała miejsce w Krakowie - w miejscu publicznym nastąpił zgon mężczyzny, którego zwłoki zabrano dopiero po ponad 4 godzinach od chwili rozpoczęcia interwencji Policji, w innej natomiast sprawie (RPO-746505-XVIII/13/MP) mężczyznę, poszkodowanego w wyniku wypadku drogowego w Siewierzu, zabrała karetka pogotowia, jednak w związku z faktem, iż podczas drogi poszkodowany zmarł, załoga karetki zawróciła na miejsce wypadku i tam zostawiła zwłoki.

Czynności stwierdzenia zgonu i jego przyczyny oraz wystawienie karty zgonu nie spełniają wymogów definicji świadczenia zdrowotnego art. 5 ust. 40 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.). W konsekwencji, brakuje obecnie systemowych zasad rozliczeń i finansowania czynności stwierdzenia zgonu. Stan taki doprowadził np. w Krakowie do obciążania Policji rachunkami wystawianymi przez Pogotowie Ratunkowe (sprawa RPO-642199-XVIII/10/MP), nie ma także możliwości kontraktowania pozycji „stwierdzenie zgonu” i zapłaty za te czynności przez Narodowy Fundusz Zdrowia (sprawa: RPO-665691-XVIII/10/MP i RPO-756438-XVIII/13/MP). Dla porządku należy zauważyć, że rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 3 sierpnia 1961 r. w sprawie stwierdzenia zgonu i jego przyczyny (Dz. U. Nr 39, poz. 202) przewiduje, że lekarzowi, starszemu felczerowi, felczerowi, pielęgniarce lub położnej za wykonanie czynności związanych z wystawieniem karty zgonu przysługuje wynagrodzenie ryczałtowe, jednakże w tym zakresie odsyła do nieobowiązujących przepisów, a to: § 7 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1958 r. w sprawie uposażenia lekarzy, lekarzy dentyistów oraz innych pracowników z wyższym wykształceniem zatrudnionych w zakładach społecznych służby zdrowia (Dz. U. Nr 74, poz. 376), bądź § 18 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1958 r. w sprawie uposażeń niektórych pracowników służby zdrowia (Dz. U. Nr 74, poz. 379). Nadto, w/w rozporządzenie z dnia 3 sierpnia 1961 r., nie było zmieniane od daty wydania, przez co odnosi się do zasad funkcjonowania i organizacji systemu opieki zdrowotnej oraz administracji i gospodarki w realiach lat 60-tych ubiegłego wieku.

Należy podkreślić, że Rzecznik Praw Obywatelskich – w dniu 26 października 2011 r., - wystosował w tej sprawie do Ministra Zdrowia wystąpienie generalne (RPO-665691-XVIII/10/MP), a w udzielonej odpowiedzi - z dnia 22 listopada 2011 r. – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia, podzielił stanowisko Rzecznika, co do konieczności uregulowania przedmiotowej kwestii i dostosowania przepisów do aktualnych uwarunkowań. Pomimo zapowiedzi Ministra, przepisy te nie zostały zmienione.

Obowiązujące przepisy - ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 3 sierpnia 1961 r. w sprawie stwierdzenia zgonu i jego przyczyny (Dz. U. Nr 39, poz. 202) nie przystają do rzeczywistości. Coraz częściej do wypadków dysponenci pogotowia ratunkowego wysyłają jedynie ratowników medycznych bez udziału lekarza, co wywołuje sytuacje problematyczne w przypadkach konieczności stwierdzenia zgonu. W świetle bowiem obowiązujących przepisów ratownik medyczny nie ma uprawnień do stwierdzenia zgonu, zatem czynności tej dokonuje lekarz pogotowia ratunkowego (ratownictwa medycznego, nocnej pomocy lekarskiej), co oznacza, że w tym zakresie osoba ta musi decydować o kwestiach, w których wymagana jest również wiedza typowo prawnicza, a której z racji wykonywanego zawodu nie posiada (*M.Kapko, Komentarz do art. 43 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry komentarz ABC 2008, w: E.Zielińska (red.), E.Barcikowska-Szydło, M.Kapko, K.Majcher, W.Preiss, K.Sakowski, Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry. Komentarz*). Z drugiej jednak strony zdarza się, że organa ścigania podejmując czynności procesowe związane z ustaleniem przyczyny zgonu pacjenta niejednokrotnie zastępują służby medyczne. Jak wynika z literatury przedmiotu obowiązek przeprowadzenia oględzin zwłok na miejscu ich znalezienia przez prokuratora z udziałem biegłego lekarza nie jest realizowany w sposób zadowalający (w znacznej liczbie spraw oględziny zwłok na miejscu ich znalezienia wykonywali funkcjonariusze Policji) - zob. *K. Witkowska, Oględziny. Aspekty procesowe i kryminalistyczne. LEX 2013 monografia 162681*).

Opisane wyżej problemy wymagają w pierwszej kolejności szybkiej nowelizacji systemowej aktów prawnych - bowiem w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich,

niewskazanie przez ustawodawcę np. kto jest odpowiedzialny za przewóz zwłok, stanowi lukę prawną. W dalszej kolejności rozważyć należy wydanie jednolitego, aktualnego aktu prawnego z uregulowaną, zadaniowo - finansową, funkcją koronera. Zarówno bowiem środowiska medyczne (Naczelna Izba Lekarska), samorządy terytorialne, jak i służby odpowiadające za utrzymanie porządku i bezpieczeństwa publicznego, widzą potrzebę nie tyle nowelizacji ustawy, co konieczności wprowadzenia do obrotu prawnego instytucji interdyscyplinarnego (prawniczo-lekarskiego) podmiotu dysponującego kompetencją i umiejętnościami do sprawnego i szybkiego ustalenia przyczyny zgonu. Niewątpliwie prawodawca przyznając instytucjom określone uprawnienia oraz chroniąc prawo do zdrowia obywateli, powinien w taki sposób kształtować obowiązujący stan prawny, aby mieli oni realną, skuteczną i nie budzącą zastrzeżeń możliwość ich wykorzystania.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art.16 ust.1 i 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r., Nr 14 poz.147 z późn. zm.) zwracam się do Pana Ministra o przedstawienie stanowiska w powyższym zakresie oraz **rozważenie potrzeby podjęcia działań legislacyjnych, których następstwem będzie stanowić nowelizacja obowiązujących przepisów w taki sposób, aby zapewnić sprawne działanie służb odpowiedzialnych za utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w zakresie stwierdzenia zgonu oraz pieczy nad zwłokami i szczątkami ludzkimi z jednej strony oraz prawo do ochrony zdrowia z drugiej.** Informuję jednocześnie, iż wystąpienie tej treści skierowane zostaje również na ręce Ministra Zdrowia z uwagi na zawartą w nim problematykę.